

Arviointikertomus 2022

22.5.2023

Orimattilan kaupungin tarkastuslautakunta

- Hallituksen vastineet

Orimattilan kaupunginvaltuustolle

Orimattilan kaupungin tarkastuslautakunnan arviointikertomus vuodelta 2022

Sisällysluettelo

1. Tarkastuslautakunnan tehtävät ja toiminta	3
2. Tarkastuslautakunnan edellisen vuoden arviointihavaintojen käsittely	4
3. Talouden arviointi	5
4. Toiminnan arviointi	9
5. Strategian toteutuminen ja tuloksellisuuden kokonaisarviointi	15
6. Muita yleisiä havaintoja	16
7. Yhteenveto.....	17
8. Allekirjoitukset	18
Liite 1 Tunnuslukujen laskentakaavat	1

I. Tarkastuslautakunnan tehtävät ja toiminta

Tarkastuslautakunta antaa kaupunginvaltuustolle tämän arviointikertomuksen ja esittää kuntalain edellyttämällä tavalla arvioinnin tulokset valtuuston asettamien toiminnan ja talouden tavoitteiden toteutumisesta tilikaudelta 2022.

Kuntalain 121 §:n mukaan tarkastuslautakunnan on arvioitava, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Tarkastuslautakunnan arviointi perustuu kaupungin strategiaan (2018), hallituksen laatimaan toimintakertomukseen, viranhaltijoiden antamiin selvityksiin ja tietoihin, valiokuntien pöytäkirjoihin sekä kaupungin muihin asiakirjoihin. Valtuusto hyväksyi uuden kaupunkistrategian vuonna 2022, jonka mukaisten tavoitteiden jalkauttaminen käynnistyi vuoden 2023 alusta. Vuoden 2022 talousarvio on kuitenkin laadittu vielä vanhan strategian pohjalta, joten arviointikertomus perustuu vanhaan kaupunkistrategiaan.

Tarkastuslautakunta on tilikauden aikana ja sen jälkeen kuullut viranhaltijoita ja tutustunut eri toimialojen toimintaan.

Kaupunginvaltuusto on nimittänyt valtuustokaudelle 1.8.2021 - 31.5.2025 tarkastuslautakunnan, johon kuuluvat seuraavat jäsenet ja henkilökohtaiset varajäsenet:

Jäsen	Varajäsen
Juha Aalto, pj.	Taisto Lautamatti
Kirsti Laatonen, vpj	Jani Malinen
Tuija Kosonen	Katja Ikonen
Salla Ritala	Sanna Rauta
Saku Salminen	Minna Huttunen

Tarkastuslautakunnan päätöksenteko on tapahtunut puheenjohtajan esittelystä. Lautakunnan sihteerinä on toiminut kaupungin vastuunalainen tilintarkastaja HT, JHT Ville Valkonen Revisium Oy:stä.

Tarkastuslautakunta on todennut seuraavat esteellisyydet:

- Juha Aalto, sivistysvaliokunnan alainen toiminta
- Tuija Kosonen, Orimattilan Yrityskiinteistöt Oy:n hallituksen jäsen 30.11.2022 saakka sekä Orimattilan Vesi Oy:n hallituksen varajäsen.
- Salla Ritala, sivistysvaliokunnan sekä hyvinvointivaliokunnan varajäsen

Tarkastuslautakunta on toimikautensa alussa laatinut työnsä suunnitelman vuosien 2021–2024 arviointia varten ja työohjelman tilikaudelle 2022. Suunnitelman mukaan valtuustokauden kuluessa arvioinnin kohteena ovat kaikki merkittävimmät kaupungin toiminnot. Vuosittain laadittavassa työohjelmassa arviointityön painopiste kohdistuu eri toimialoihin. Tilikaudella 2022 arvioinnin painopistealueena on ollut hyvinvointitoimiala sekä hyvinvointialueuudistus.

Tarkastuslautakunta on tilikauden 2022 arviointia koskien pitänyt 10 kokousta, joissa eri toimialojen viranhaltijat ovat selvittäneet toimialan tai yksikön toimintaa ja taloutta.

Tarkastuslautakunnan tehtävänä on kuntalain 84 §:n mukaisten sidonnaisuusilmoitusten käsittely. Sidonnaisuusilmoitus tehdään tarkastuslautakunnalle, joka valvoo ilmoitusvelvollisuuden noudattamista ja saattaa ilmoitukset valtuuston tiedoksi. Tarkastuslautakunta on kuntalain mukaisesti vastaanottanut sidonnaisuusilmoitukset ja niissä tapahtuneet muutokset, ottanut ilmoitukset sidonnaisuusrekisteriin, jota ylläpidetään yleisessä tietoverkossa, ja saattanut ilmoitukset valtuuston tiedoksi.

Osana vuoden 2022 arviointia tarkastuslautakunta on saanut seuraavia selvityksiä:

- tilintarkastajan tarkastussuunnitelman toteutumisesta vuonna 2022
- talous- ja konsernijohtajan esitys vuoden 2023 talousarvion valmistelusta sekä muista talouden ja hallinnon ajankohtaisista asioista
- liikunta- ja vapaa-aika päällikön ajankohtaiskatsaus
- hyvinvointialueen ajankohtaiskatsaus, hyvinvointijohtajan kuuleminen
- hyvinvointialueen toiminta ja uudistuksen eteneminen, hyvinvointialueen hallituksen puheenjohtajan kuuleminen
- kaupunginjohtajan selvitys kaupunkikonsernin ajankohtaisista asioista sekä talousarviossa esitettyjen toiminnallisten tavoitteiden toteutumisesta vuonna 2022
- tilintarkastajan väliraportoinnista syyskauden 2022 osalta
- rajapintakysymykset hyvinvointialueen aloittaessa toimintansa, hallintojohtajan kuuleminen
- tytäryhtiöiden toimitusjohtajien kuulemiset:
 - o Orimattilan Asunnot Oy

2. Tarkastuslautakunnan edellisen vuoden arviointihavaintojen käsittely

Kaupunginvaltuusto käsitteli 6.6.2022 kokouksessaan tarkastuslautakunnan esittelemän arviointikertomuksen vuodelta 2021. Kaupunginvaltuusto päätti kehottaa kaupunginhallitusta ottamaan huomioon arviointikertomuksessa esitetyt suositukset valmistellessaan seuraavia talousarvioita ja taloussuunnitelmia.

Kaupunginhallitus on antanut tarkastuslautakunnan huomioista vastineet 3.10.2022, joita ovat valmistelleet kaupunginjohtaja ja toimialajohtajat sekä tulosalueiden vastuuhenkilöt. Tarkastuslautakunta toteaa, että saadut vastineet ovat pääosin asianmukaisia ja informatiivisia. Tarkastuslautakunnan arviot ja kommentit saatuihin vastineisiin on esitetty tiivistetysti alla olevassa taulukossa:

Kysymys	Tarkastuslautakunnan arvio vastineesta
Kiinteistöveron jaksottuminen eri tilikausille	Kaupunginhallituksen antama vastine oli selkeä ja antoi vastauksen kysymykseen.
Siivouksen tehokkuusluku ja siivouksen kustannusten avaaminen yksikkökohtaisesti	Kaupunginhallituksen antama vastine oli selkeä ja antoi vastauksen kysymykseen.
Valtionosuuksien merkittävä väheneminen vuonna 2021	Kaupunginhallituksen antama vastine oli selkeä ja antoi vastauksen kysymykseen.
Korkotasossa tapahtuviin muutoksiin varautuminen	Kaupunginhallituksen antama vastine oli selkeä ja antoi vastauksen kysymykseen.
Katuvalaistuksen energiankulutuksen seuranta ja maan-kaatopaikkojen kuormamäärät	Kaupunginhallituksen antama vastine oli selkeä ja antoi vastauksen kysymykseen.
Koronapandemian aiheuttamat lisäkustannukset	Tarkastuslautakunta toteaa, että vastine ei vastaa esitettyyn kysymykseen koronapandemian aiheuttamista lisäkustannuksista. Vastineessa on avattu vain tulojen vähentymistä.
Tulorahoituksen riittävyys investointimenoihin, sekä taloussuunnitelman päivittämistarve	Kaupunginhallituksen antama vastine oli selkeä ja antoi vastauksen kysymykseen.
Työhyvinvointikyselyn tulosten tiedottaminen ja hyödyntäminen	Tarkastuslautakunta kysyy, mitä toimenpiteitä työhyvinvointikysely aiheutti ja miten niiden toteutumista on seurattu toimialoittain. Tarkastuslautakunta toteaa, että viestintäohjetta ei ole selkeästi tiedotettu luottamushenkilöille. Luottamushenkilöillä, jotka eivät ole valtuutettuja, ei ole pääsyä intraan.
Jätehuollon liittymisaste	Ks. tarkastuslautakunnan kysymys luvussa 4.5.
Uuden strategian koordinointi ja seuranta	Kaupunginhallituksen antama vastine oli selkeä ja antoi vastauksen kysymykseen.
Varahenkilöjärjestelmän kehittäminen	Kaupunginhallituksen antama vastine oli selkeä ja antoi vastauksen kysymykseen. Tarkastuslautakunta toteaa, että varahenkilöjärjestelmän kehittämistä tulee jatkaa edelleen.

3. Talouden arviointi

Kuntalain 115 §:n mukaan kaupunginhallituksen on toimintakertomuksessa tehtävä esitys tilikauden tuloksen käsittelystä. Tarkastuslautakunnan tehtävänä on kuntalain 121 §:n mukaan arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyyttä, jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää. Tilinpäätöksessä 2022 Orimattilan kaupungin omassa pääomassa oli edellisiltä tilikausilta kertynyttä ylijäämää yhteensä 11,5 milj. euroa. Tilikauden 2022 alijäämä oli 0,6 milj. euroa, mikä laskee kaupungin voittovarot 10,9 milj. euroon. Kaupungilla ei ole kuntalain tarkoittamaa kattamatonta alijäämää.

Käyttötalouden valtuustoon nähden sitovien määrärahojen ja tuloarvioiden toteutuminen 2022

- = toteutunut alkuperäisen määrärahan / tuloarvion puitteissa
- = määrärahaa / tuloarviota on muutettu tilikauden aikana valtuuston päätöksellä ja se on toteutunut
- = määräraha on ylittynyt tai tuloarvio on alittunut

Toimielin 1 000 euroa	Talousarvio alkuperäinen 2022	Talousarvio muutettu 2022	Toteutunut 2022	Poikkeama 2022 vrt. muutettu talousarvio	Tarkastuslau- takunnan arviointi
Kaupunginvaltuusto					
Tulot	0	-	34	34	●
Menot	159	-	136	-22	●
Kaupunginhallitus					
Tulot	1 057	-	1 123	66	●
Menot	68 684	-	70 493	1 808	●
Hyvinvointivaliokunta					
Tulot	312	250	304	54	●
Menot	818	861	849	-11	●
Sivistysvaliokunta					
Tulot	2 914	-	2 787	-126	●
Menot	27 446	27 416	27 567	151	●
Vesilaitos					
Tulot	2 773	-	2 873	101	●
Menot	2 660	3 149	2 922	-227	●
Kaupunkikehitys- ja tekninen valio- kunta					
Tulot	5 125	5 086	5 359	273	●
Menot	9 409	10 583	9 546	-1 037	●
Ympäristövaliokunta					
Tulot	203	-	220	17	●
Menot	331	387	386	-1	●
Käyttötalous yhteensä					
Tulot	9 610	9 510	9 828	318	●
Menot	106 848	108 090	108 977	887	●

Käyttötalous

Käyttötalouden osalta toimintatuotot toteutuivat 0,3 milj. euroa talousarviota parempana, mutta menojen osalta toimintakulut ylittyivät 0,9 milj. euroa. Menojen ylitys johtui pääosin Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän palveluiden 1,36 milj. euron ylituksesta talousarvioon nähden. SOTE-palveluiden menot kasvoivat 5,46 milj. euroa eli 10,3 % edellisestä vuodesta.

Vuosikate toteutui 0,4 milj. euroa alkuperäistä talousarviota parempana, mutta 0,5 milj. euroa muutettua talousarviota heikompana. Vuosikatteen toteuma oli 5,5 milj. euroa, kun se vuonna 2021 oli 9,1 milj. euroa.

	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio- muutokset	Talousarvio muutosten jälk.	Toteutuma 1-12 / 2022	Poikkeama	Poikk-%
VEROTULOT	62 209 000	2 581 000	64 790 000	64 693 584	-96 416	-0,1 %
5000 Kunnan tulovero	55 109 000	574 000	55 683 000	55 607 734	-75 266	-0,1 %
5100 Kiinteistövero	4 400 000	319 000	4 719 000	4 584 210	-134 790	-2,9 %
5200 Osuus yhteisöveron tuotosta	2 700 000	1 688 000	4 388 000	4 501 640	113 640	2,6 %

Verotulot toteutuivat kokonaisuutena 2,48 milj. euroa yli alkuperäisen talousarvion ja 96 416 euroa alle muutetun talousarvion. Verotulot kasvoivat 2,8 milj. euroa eli 4,6 %. Tähän vaikutti koronatukena vielä 2022 voimassa ollut kuntajako-osuuden korotus.

	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio- muutokset	Talousarvio muutosten jälk.	Toteutuma 1-12 / 2022	Poikkeama	Poikk-%
VALTIONOSUUDET	38 353 420	614 300	38 967 720	39 182 314	214 594	0,6 %
5860 Kunnan peruspalvelujen valtion	21 840 690	0	21 840 690	21 854 475	13 785	0,1 %
5861 Verotul perust valtionos. tasau	9 926 260	0	9 926 260	9 926 006	-254	0,0 %
5863 Opet.-ja kult.toimen muut valt	-2 121 930	0	-2 121 930	-1 909 711	212 219	10,0 %
5890 Verotulomenetysten kонаus	8 708 400	614 300	9 322 700	9 311 544	-11 156	-0,1 %

Valtionosuuksien toteutuma 39,2 milj. on 2,87 milj. euroa edellisvuotta suurempi. Toteutuma oli 0,2 milj. euroa muutettua talousarviota parempi. Valtionosuutta korotettiin kesken vuoden 614 000 eurolla laajentuneen työmatkavähennysoikeuden kompensoimiseksi.

Rahoitustuotot

Orimattilan Lämpö Oy maksoi kaupungille vuonna 2022 osinkoa 40 teur, kun se vuonna 2021 maksoi osinkoa 80 teur.

PHP Holding Oy jatkoi hyvää osingonmaksua vielä vuonna 2022, mutta jatkossa osingon määrän odotetaan vähenevän. Yhtiön maksamat osingot vuonna 2022 Orimattilan kaupungille olivat 302 teur, mikä on sama määrä kuin vuonna 2021.

Kymenlaakson Sähkö Oy maksoi vuonna 2022 osinkoa 0,5 milj. euroa, mikä on noin 1,0 milj. euroa vähemmän vuoteen 2021 verrattuna.

Rahoitustuottojen ja -kulujen osalta osinkotuotot jäivät 1,17 milj. euroa alle arvioidun. Korkotaso nousi rajusti vuoden aikana, mutta korkokulut ylittivät talousarvion vain 61 104 euroa, koska valtaosa lainoista on kiinteäkorkoisia.

Investoinnit

Vuosikatteella pystyttiin rahoittamaan 43,5 % nettoinvestoinneista, mutta niin investointien rahoittamiseen kuin lainan lyhennyksiinkin tarvittiin edelleen velkarahoitusta. Toiminnan ja investointien rahavirta oli 6,7 milj. euroa negatiivinen, kun se vuotta aiemmin oli 10,5 milj. euroa negatiivinen.

Investointimenojen määrärahoista jäi käyttämättä 2,0 milj. euroa muutettuun talousarvioon nähden. Investointeja toteutettiin 12,9 milj. eurolla. Pitkäaikaisia lainoja nostettiin 20 milj. euroa ja vanhoja pitkäaikaisia lainoja lyhennettiin 8,7 milj. euroa vuonna 2022.

Seuraavassa taulukossa on esitetty kaupungin talouden tunnuslukuja viideltä viimeiseltä vuodelta. Tunnuslukujen laskentakaavat ovat liitteessä I.

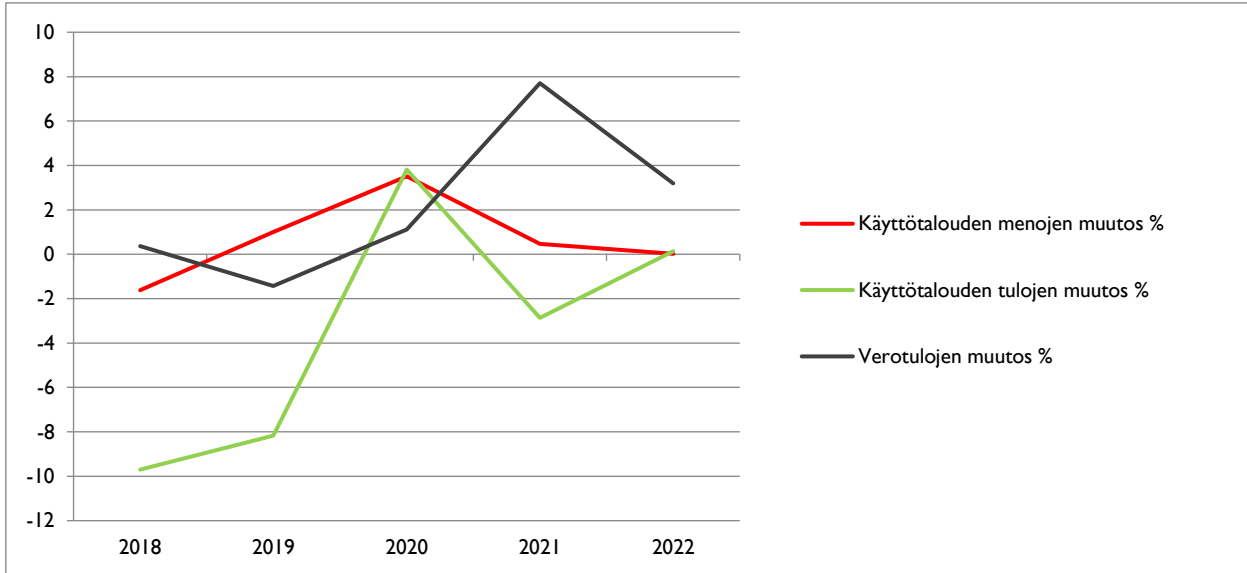
Tunnusluku	Tilinpäätös 2018	Tilinpäätös 2019	Tilinpäätös 2020	Tilinpäätös 2021	Tilinpäätös 2022
Toimintatuotot/toimintakulut %	9,8	9,8	9,5	10,6	9,0
Vuosikate/poistot %	63	21	203	167	90
Vuosikate, € / asukas	155	61	784	573	350
Investointien tulorahoitus %	20,8	10,6	86,1	44,9	43,5
Kassan riittävyys, päivää	11	11	33	15	19
Kaupungin lainakanta 31.12. € / asukas	2 843	3 091	3 710	4 110	4597
Kaupunkikonsernin lainakanta 31.12. € / asukas	3 872	4 032	4 678	5203	5782
Kertynyt ylijäämä, € / asukas	670	448	473,9	713,4	693

Kaupungin verotulot kasvoivat edellisvuoteen verrattuna kokonaisuudessaan 2,48 milj. euroa. Tuloverot kasvoivat vuoden 2021 tasosta noin 2,5 milj. euroa ollen noin 55,6 milj. euroa. Osuus yhteisöveron tuotosta kasvoi noin 0,3 milj. euroa. Kiinteistöverotulot kertyvät vain hieman edellisvuotta suurempina ollen noin 4,6 milj. euroa.

Seuraavassa taulukossa on kuvattu Orimattilan kaupungin verotulojen kehitys vuosina 2018 – 2022:

Veropohja / verotulo	2018	2019	2020	2021	2022
Tuloveroprosentti	20,75	20,75	20,75	21,25	21,25
Tilitetty kunnallisvero, milj. €	48,4	48,7	53,1	53,1	55,6
Osuus yhteisöveron tuotosta, milj. €	2,4	2,3	2,7	4,2	4,5
Kiinteistöverot, milj. €	4,3	4,6	4,1	4,5	4,6

Seuraavassa kaaviossa on kuvattu Orimattilan kaupungin käyttötalouden menojen ja tulojen sekä verotulojen muutoksia.

Vuosien 2020-2022 verotulojen voimakkaaseen muutokseen vaikutti mm. valtion koronatukina voimassa olleet kuntajako-osuuden korotukset.

4. Toiminnan arviointi

Seuraavissa taulukoissa arvioidaan toimialakohtaisesti valtuuston asettamien sitovien toiminnan tavoitteiden toteutumista tilikaudelta 2022.

● = tavoite on toteutunut ● = tavoite on osittain toteutunut ● = tavoite ei ole toteutunut

4.1 Kaupunginhallitus, kaupunginvaltuusto ja konsernihallinnon toimiala

Hallinnon keskeisin strateginen tehtävä on talouden tasapainon säilyttäminen. Vuoden 2022 toiminnalliset tavoitteet ovat tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan toteutuneet heikosti. Vuosien 2020-2021 aikana päästiin positiiviselle uralle talouden näkökulmasta, mutta vuoden 2022 osalta tulos muodostui negatiiviseksi. Investoinnit ovat jatkuneet edelleen merkittävinä, mikä lisää painetta taloudelle tulevina vuosina. Kaupungin toimitilatarvetta tulee kuitenkin tarkastella myös kiinteistöjen ylläpito- ja korjausmenojen näkökulmasta.

Koronapandemialla on ollut edelleen vaikutusta kaupungin talouteen mm. sairauspoissaolojen muodossa. Tilinpäätös oli 0,6 milj. euroa alijäämäinen. Kaupungin lainakanta asukasta kohti oli 4 597 euroa. Konsernin lainakanta on ollut tilinpäätöspäivänä 5 782 euroa per asukas. Vuosikatteen kehitys oli tilikausilla 2020-2021 positiivista, mutta kehityssuunta vaihtui negatiiviseksi vuonna 2022. Vuosikatteen osuus poistoista oli päättyneenä vuonna 89,6 prosenttia, kun se edellisvuonna oli 167 prosenttia. Toiminnan ja investointien rahavirta oli 6,7 milj. euroa negatiivinen, mutta silti 1,7 milj. euroa talousarviota positiivisempi.

Arviointi toiminnan tavoitteiden toteutumisesta 2022

Tavoite	Tarkastuslautakunnan arvio tavoitteen toteutumisesta
Tasapainoinen, hallittu talous.	●
Esimiestyön laadun kehittäminen.	●
Sähköisen kokoushallinnan, Cloudmeetingin, käyttöönotto	●
Työllisyyden kuntakokeilun toiminnan kehittäminen ja nuorten työpajan toiminnan kehittäminen opintoihin ja työelämään valmentavaksi palveluksi	●
Yritysmarkkinoinnin kehittäminen	●
Tukipalvelujen tiimien muodostaminen	●
Lähiruokatarjoajien ja -tuotteiden kartoitus, huomioidaan lähiruokatoimittajat n. 50 km säteeltä.	●
Maataloustoimen uuden ajanvarausjärjestämän käyttöönoton toimivuus yhteistoiminta-alueella	●

Muita havaintoja

Tarkastuslautakunta kysyy, miten esihenkilöinfot ovat kehittäneet esihenkilötyön laatua.

Vastine:

Esihenkilöinfojen avulla kaupunkitasoisten käytänteiden ja ohjeiden toteuttaminen toimialoilla on vahvistunut sekä kollegiaalinen tuki yli toimialojen lisääntynyt.

Tarkastuslautakunta kysyy, miten yhteistyötä voidaan kehittää lähiruokaa tarjoavien tuottajien kanssa.

Vastine:

Ruokapalvelupäällikkö on kokoontunut tuottajien kanssa kahdesti; 2022 syksyllä ja 2023 keväällä. Orimattilan kaupungin volyymit ovat tuottajille liian suuria tai tuotteet eivät ole siinä määrin esikäsiteltyjä, että voisimme niitä käyttää kylmävalmistusmenetelmällä. Perunaa Orimattilassa ei kasvateta, mutta jos lähiruokana käsitetään koko Hämeen alueelta saatava ruoka, voidaan miettiä perunaa yhdeksi lähiruokaelintarvikkeeksi.

Henkilöstölle on vuonna 2021 teetetty työhyvinvointikysely. **Tarkastuslautakunta kysyy, miten kyselyn tuloksia on hyödynnetty työyhteisön kehittämisessä ja onko kyselyä suunnitelmassa uusia lähitulevaisuudessa.**

Vastine:

Työhyvinvointikysely toteutetaan seuraavan kerran syksyllä 2023.

4.2 Hyvinvointivaliokunta

Hyvinvointitoimialan taloudelliset ja toiminnalliset tavoitteet ovat toteutuneet pääasiassa hyvin. Tarkastuslautakunta kiittää työntekijöitä ja viranhaltijoita, joiden ansiosta uimahalli saatiin käyttöönotettua aikataulun ja budjetin mukaisena.

Arviointi toiminnan tavoitteiden toteutumisesta 2022

Tavoite	Tarkastuslautakunnan arvio tavoitteen toteutumisesta
Uuden uimahallin, kuntosalin ja juoksusuoran jatkon toiminnan hallittu käyttöönotto	●
Toimialan kokonaisvaltaista viestintää, brändityötä ja digitaalisuutta kehitetään	●
Laaja hyvinvointisuunnitelma valmistuu	●
Kehittämisen kärki siirretään liikuntapalveluissa nykyisten olosuhteiden kehittämiseen sekä kokonaisuuden hallintaan	●
Kiintiöpakolaiset saavat mahdollisimman monialaista apua ja tukea kotoutumiseen	●
Aluekumppanuuspöytien toiminnan käynnistyminen	●

Muita havaintoja

Tarkastuslautakunta toivoo, että myös muiden kuin liikuntapalvelujen osalta tunnuslukuja ja tapahtumia tuotaisiin enemmän esille toimintakertomuksessa.

4.3 Sivistysvaliokunta

Tarkastuslautakunta toteaa, että sivistystoimiala pääsi tavoitteisiinsa vaihtelevasti. Toimialan sisällä oli kuitenkin tulosaluekohtaisia eroja. Yhdyspintayhteistyön lisääminen varhaiskasvatukseen, koulujen, nuorisopalveluiden ja hyvinvointialueen palveluiden kohdalla toivotaan lisääntyvän entisestään.

Arviointi toiminnan tavoitteiden toteutumisesta 2022

Tavoite	Tarkastuslautakunnan arvio tavoitteen toteutumisesta
Uuteen kaupunkistrategiaan perustuva toimialatasoinen kehittämissuunnitelma: "Opetuskasvatus ja kulttuuri Orimattilassa 2030", joka toimii myös tulosaluetason kehittämisen lähtökohtana.	●
Varhaiskasvatuspalvelut: Digisuunnitelman laatiminen varhaiskasvatukseen.	●
Varhaiskasvatuspalvelut: Lasten ja huoltajien osallisuuden vahvistamista lasten havainnoinnin ja pedagogisen dokumentoinnin avulla	●
Opetuspalvelut: Tulosaluekohtainen kehittämissuunnitelma	●
Opetuspalvelut: Vuonna 2021 hyväksytyt oppimisen tuen suunnitelman toimeenpano	●
Nuorisopalvelut: Tulosaluekohtainen kehittämissuunnitelma	●
Nuorisopalvelut: Nuorisokahvila keskustaan	●
Kirjasto- ja kulttuuripalvelut: Tulosaluekohtainen kehittämissuunnitelma / Kulttuuri- ja kulttuurihyvinvointiohjelma	●
Kirjastopalvelut: Orimattilan omien +65-kirjastopalveluiden kehittäminen	●

Muita havaintoja

Sivistystoimialan toimintatuotoista on jäänyt saamatta 77 000 euron valtiontuki varhaiskasvatuspalveluihin, sekä 63 000 euron valtiontuki kirjasto- ja kulttuuritoimen palveluihin. **Tarkastuslautakunta kysyy, mistä tämä johtuu.**

Vastine:

Varhaiskasvatuksen toimintatuotoissa on varattu hakemaan valtion hankerahoituksia esim. Esi- ja perusopetuksen tasa-arvoraha ja Innovatiivisten oppimisympäristöjen edistäminen varhaiskasvatuksessa. Näihin ei ole kuitenkaan saatu rahoitusta niin paljon kuin rahoitushakemuksessa on haettu.

Kirjasto- ja kulttuuritoimen talousarvion valmisteluvaiheessa on varauduttu hakemaan valtiontukemia hankerahoituksia esim. Yab -nuorilla on lupa lukea -hanke.

Hanketuottoihin on varattu tuloja myös osittain sen mukaan miten, tulot ovat toteutuneet talousarviovuotta edeltävänä vuonna.

Hankkeiden toteutumiseen on vaikuttanut vielä vuoden 2022 alkuvuonna vaikuttanut koronatilanne, joka on osittain vaikuttanut siihen, ettei hankkeita ole pystytty toteuttamaan niin laajasti kuin on ollut tarkoitus. Tämän takia vuodelle 2023 jatkuvissa hankkeissa on jäljelle jäänyttä hankerahaa siirretty vuoden 2023 puolelle.

Tarkastuslautakunta toteaa, että sivistysvaliokunnan toiminnan kokonaisvaltainen kehittäminen edellyttää mm. sivistystoimen käytössä olevien kiinteistöjen ja tilakysymysten ratkaisemista. Tähän liittyen kuitenkin positiivisena havaintona todetaan, että Yhteiskoulun uudisrakennus on valmistumassa.

4.4 Kaupunkikehitys- ja tekninen valiokunta

Toimialan tavoitteet toteutuivat tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan hyvin. Toimintakate oli 1,38 milj. euroa talousarviota parempi. Palvelujen ostot alittuivat noin 0,67 milj. euroa ja henkilöstökulut alittuivat 0,16 milj. euroa.

Arviointi toiminnan tavoitteiden toteutumisesta 2022

Tavoite	Tarkastuslautakunnan arvio tavoitteen toteutumisesta
Kaupunkikehitys- ja maankäyttö	
Omakotitonttivarannon ja yritystonttivarannon monipuolisuus ja riittävyys.	●
Kaupunkikehitys- ja maankäyttö	
Maanhankinnan toteuttaminen ennakoitusti huomioiden kaupunkikehitystarpeet	●
Ulkoisen viestinnän vahvistaminen koko toimialalla	●
Kaupunkikehitys- ja maankäyttö	
Kaupungin viihtyisyyden ja vetovoimaisuuden lisäämisen	
1) Sampolan osayleiskaavan mahdollistaa pientaloalueen laajentamisen Aleksinpuiston takaosaan sekä uuden työpaikka-alueen suunnittelemisen Lahdentien varteen ja Sampolan työpaikka-alueen laajentamisen.	●
2) Keskustan kehittämisellä	
Yhdyskuntatekniikka	
Metsästrategian hyväksyminen osana ilmastomuutoksen torjuntaa.	●
Tilapalvelu	
Kaupungin toimitilaomistuksen määrittäminen ja rakennusten korjausvelan hallinta	●

Muita havaintoja

Tarkastuslauta kysyy, pitäisikö ympäristösuojelulla olla omia toiminnallisia tavoitteita talousarviossa.

Vastine: Ympäristösuojelulla on ollut kaksi omaa toiminnallista tavoitetta talousarviossa (kts. Arviointikertomus kappale 4.5, sivu 13), mutta Orimattilan kaupungin talousarviokarsinnat eivät enää mahdollistaneet niiden toteuttamista. Ensimmäinen tavoite oli 'lakisääteisten ympäristövelvoitteiden tiedostaminen ja parantaminen yrityksissä säännöllisen valvonnan avulla'. Tavoitetta ei voitu toteuttaa henkilöresurssien vajuuden vuoksi. Toinen tavoite oli 'siirtyminen sähköiseen asiointiin'. Tavoitetta ei voitu toteuttaa, koska Orimattilan kaupungin sähköistä arkistointia ei saatu ratkaistua. Hallinto koordinoi hanketta.

4.5 Ympäristövaliokunta

Strategia

Ympäristösuojelun sähköisen asioinnin käyttöönotossa on ollut haasteita vuosina 2021-2022. Tarkastuslautakunta haluaa korostaa, että on tärkeää saada lain edellyttämät vaatimukset täytetyksi.

Ympäristövaliokunnan osalta menot pysyivät budjetissa ja tulot ylittyivät noin 10 %. Toimintakate oli n. 21 000 € muutettua talousarviota parempi.

Tarkastuslautakunta ilmaisee huolensa ympäristövaliokunnan alaisen toiminnan resurssien riittävydestä lakisääteisten tehtävien hoitamiseen.

Arviointi toiminnan tavoitteiden toteutumisesta 2022

Tavoite	Tarkastuslautakunnan arvio tavoitteen toteutumisesta
Lakisääteisten ympäristövelvoitteiden tiedostaminen ja parantaminen yrityksissä säännöllisen valvonnan avulla.	●

Siirtyminen sähköiseen asiointiin.

Muita havaintoja

Orimattilan kaupunki on vuonna 2020 saanut oman OLAN OMA ILMASTO-OHJELMA 2020-2030 ilmasto-ohjelman. **Tarkastuslautakunta kysyy, miten ilmasto-ohjelman tavoitteet on otettu huomioon osana ympäristövaliokunnan tavoitteiden asetantaa.**

Vastine: Ohjelman ensimmäinen tavoite tuki ilmasto-ohjelmaa edistämällä kiertotaloutta, lisäämällä ilmastokumppanuutta Orimattilassa ja huomioimalla ilmastokysymyksiä mahdollisuuksien mukaan lakisäateisessä viranomaistoiminnassa.

Toinen tavoite edisti paperitonta toimistoa ja sähköistä asiointia.

Tarkastuslautakunta kysyy, miten jätehuollon liittymisaste on kehittynyt Orimattilassa ja miksi liittymisasteen raportointi on jätetty pois toimintakertomuksesta.

Vastine: Lahden seudun jätehuoltoviranomaiselta saadaan Orimattilan jätehuollon liittymisastetta koskeva raportti vuodelta 2022 käyttöön vasta 5.10.2023 jälkeen. Näin ollen raportointi kehityssuunnasta vuodesta 2021 vuoteen 2022 voidaan tehdä vasta loppuvuonna 2023.

4.6 Vesilaitos taseyksikkö

Arviointi toiminnan tavoitteiden toteutumisesta 2022

Tavoite	Tarkastuslautakunnan arvio tavoitteen toteutumisesta
Etäluettavien mittareiden asentaminen	
Vedenkulutuksen seurantajärjestelmän käyttöönotto	

Vesilaitoksen menot toteutuivat muutettua talousarviota 7,2 % pienempinä ja tulot ylittyivät noin 3,6 %. Toimintakate oli n. 327 000 € muutettua talousarviota parempi.

Tarkastuslautakunta kantaa edelleen huolta vuotovesiprosentin (23 %) suuruudesta. Kuitenkin edellisiin vuosiin verrattuna vuotoprosenttien kehitys niin puhtaan veden kuin jäteveden osalta on kehittynyt suotuisaan suuntaan.

5. Strategian toteutuminen ja tuloksellisuuden kokonaisarviointi

Orimattilan kaupungin voimassa olevaa strategiaa toteutettiin nyt neljättä vuotta. Uudistettu strategia rakennettiin ja tarkennettiin vuonna 2022, jonka jalkauttaminen voitiin aloittaa vuoden 2023 alusta. Vuonna 2022 voimassa olleen strategian kärjiksi on nimetty kolme teemaa onnistuva Orimattila, onnellinen Orimattila ja oivaltava Orimattila. Hallintosäännön uudistaminen käynnistyi vuonna 2022.

Arviointivuonna 2022 mittareita oli 33 kpl, vuoden 2021 toimintaa arvioitiin myös 33 mittarilla. Tavoite toteutui 15 kohdassa suunnitellusti, osittain 10 kohdassa. Taloudellista tai toiminnallista tavoitetta ei saavutettu kahdeksassa kohdassa.

Tarkastuslautakunta toteaa, että tavoiteasetantaan sekä mittareiden laatuun ja mittareiden systemaattiseen käyttöön tulee kiinnittää huomiota kaikilla toimialoilla. Osa toimielinten mittareista ei avaa tavoitteiden saavuttamista.

Vetovoima ja kasvu. Asukasluvun kehitys on ollut edelleen negatiivinen (-50 henkilöä). Tähän on ollut syynä luonnollinen väestön väheneminen, sekä osin myös kuntien välinen nettomuutto. Orimattilaan perustettiin uusia yrityksiä 101 kpl, nettomääräisesti yritysten määrä kasvoi 23:lla (1,8 %). Lisäksi Sampolan teollisuusalueen kaavamuuksu on palkittu Päijät-Hämeen yritysystävällisin teko -palkinnolla vuonna 2022.

Yhteisöllisyys ja osallistuminen. Covid 19 -pandemian väistyminen mahdollisti jälleen tavanomaisemman toiminnan ja kaupunkilaisten kohtaamisen lisäämisen. Orimattilan kaupungin uuden brändin kehittämistä toteutettiin brändityöryhmän toimesta, mikä lisäsi osaltaan kaupunkilaisten osallistamista. Orimattilan uusi brändi julkistettiin 4.4.2023. Kaupungin ja yritysten välille on muodostettu tiiviimpää yhteistyötä kaupunginjohtajan ja elinvoimajohtajan toimesta. Lisäksi aluekumppanuuspöydät aloittivat toimintansa 1.9.2022.

Toimintojen kehittäminen. Uuden uimahallin valmistuminen ja Orimattila Areenan laajennettu käyttö ovat osaltaan olleet lisäämässä kaupunkilaisten hyvinvointia.

6. Muita yleisiä havaintoja

Orimattilan kaupunki on vuonna 2020 saanut oman OLAN OMA ILMASTO-OHJELMA 2020-2030 ilmasto-ohjelman. **Tarkastuslautakunta kysyy, miten ilmasto-ohjelman tavoitteet on otettu huomioon osana Orimattilan kaupungin tavoitteiden asetantaa vuonna 2022.**

Vastine: Orimattilan kaupunki on huomioinut Olan ilmasto-ohjelman tavoitteita noudattamalla lakisääteisiä jätteiden kierrätystavoitteita, energiansäästöllä, kevyenliikenteen entistä paremmalla huomioimisella kaavoituksessa ja edistämällä uusiutuvan energiatuotannon syntymistä alueelle (tuuli, aurinko, maalämpö, bioenergia). Lisäksi on tehty aktiivista yhteistyötä paikallisten yritysten kanssa edistämällä ilmastokumppanuutta.

Tarkastuslautakunta suositteli vuoden 2021 arviointikertomuksessa, että poislähtevät henkilöt haastateltaisiin järjestelmällisesti. Tarkastuslautakunta suosittelee tämän toimintamallin kehittämistä edelleen.

Vastine: Orimattilan kaupungissa otetaan lähtöpalautelomake käyttöön elokuussa 2023 siten, että elokuun ajan lomaketta testataan ja kerätään palautetta lomakkeen sisällöstä ja toimivuudesta poislähteviltä työntekijöiltä. Palautteen perusteella lomake viimeistellään yhteistoimintaelimen käsittelyyn syksyllä.

Covid 19 -pandemia ja vuonna 2022 käynnistynyt Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan ovat lisänneet merkittävästi tarvetta erilaisen varautumissuunnitelmien laatimiselle. Hyökkäyssodan aiheuttamia uusia riskejä ovat olleet mm. yleinen hintojen nousu energian hinnan ja korkotason nousun myötä. Nämä ovat olleet seikkoja, joita ei ole pystytty vuoden 2022 talousarvion laadintavaiheessa ottamaan huomioon.

7. Yhteenveto

Tarkastuslautakunnan painopistealueena on vuonna 2022 ollut hyvinvointialueuudistuksen seuranta, sekä hyvinvointivaliokunnan alainen toiminta. Keskeisin muutos on sosiaali- ja terveydenhuollon, sekä pelastustoimen palveluiden siirtyminen hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle vuoden 2023 alusta. Uusien rakenteiden myötä on tarkoitus turvata entistä paremmin kuntalaisten hyvinvointi. Lisäksi jatkossa on varauduttava kuntien rahoituspohjan heikkenemiseen ja toimintaympäristön muutokseen.

Vaativan vuoden 2022 tilinpäätös lupaa kuitenkin mahdollisuudet rakentaa Orimattilan tulevaisuutta sekä kaupungin omien vahvuuksien että maakunnallisen ja valtakunnallisen yhteistyön varaan.

Lopuksi tarkastuslautakunta haluaa lämpimästi kiittää viranhaltijoita, työntekijöitä ja luottamushenkilöitä hyvin kehittyneestä yhteistyöstä.

8. Allekirjoitukset

Orimattilassa 22.5.2023

Kirsti Laatumen
varapuheenjohtaja

Tuija Kosonen
jäsen

Salla Ritala
jäsen

Saku Salminen
jäsen

Taisto Lautamatti
varajäsen

Liite I Tunnuslukujen laskentakaavat

Lähde:

Yleisohje kunnan ja kuntayhtymän tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimisesta,
Kirjanpitolautakunnan kuntajaosto

Toimintatuotot / toimintakulut %

Toimintakate on toimintatuottojen ja -kulujen erotus, joka osoittaa verorahoituksen osuuden toiminnan kuluista. Maksurahoituksen osuutta toimintamenoista kuvataan tunnusluvulla, joka lasketaan kaavasta:

Toimintatuotot prosenttia toimintakuluista

$$= 100 * \text{Toimintatuotot} / (\text{Toimintakulut} - \text{Valmistus omaan käyttöön})$$

Kunnan toimintojen organisointi, kuten toimintojen yhtiöittäminen ja kuntien välinen yhteistoiminta vaikuttavat tunnusluvun arvoon ja selittävät kuntakohtaisia eroja.

Vuosikate / poistot %

Vuosikate osoittaa tulorahoituksen, joka jää käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainan lyhennyksiin. Vuosikate on keskeinen kateluku arvioitaessa tulorahoituksen riittävyyttä. Perusoletus on, että mikäli vuosikate on siitä vähennettävien poistojen suuruinen, kunnan tulorahoitus on riittävä. Vuosikatteen ja poistojen vertailussa on vakiintunut käyttöön seuraava tunnusluku:

Vuosikate prosenttia poistoista

$$= 100 * \text{Vuosikate} / \text{Poistot ja arvonalentumiset}$$

Kun tunnusluvun arvo on 100 %, oletetaan kunnan tai kuntayhtymän tulorahoituksen olevan riittävä. Oletusta voidaan kuitenkin pitää pätevänä vain, jos poistot ja arvonalentumiset vastaavat kunnan keskimääräistä vuotuista investointitasoa pitkällä aikavälillä. Investointineilla tarkoitetaan tällöin poistonalaisten investointien omahankintamenoa, joka saadaan vähentämällä hankintamenoista valtionosuudet ja muut rahoitusosuudet.

Investointitaso määritetään voimassa olevasta investointisuunnitelmasta, jonka aikajänne on riittävä keskimäärän osoittamiseksi. Jos poikkeuksellisen suuri poistonalainen investointihanke ajoittuu suunnittelukaudelle tai investointeja on taloussuunnitelmassa leikattu ja siirretty suunnitelman ulkopuolelle, on investointitasoa arvioitava taloussuunnittelukautta pitemmällä jaksolla.

Tulorahoitus on ylijäämäinen, kun vuosikate ylittää poistot, ja alijäämäinen, kun vuosikate alittaa poistot. Myös nämä väittämät pitävät paikkansa vain, jos poistot vastaavat keskimääräistä vuotuista investointitasoa.

Jos vuosikate on negatiivinen, on kunnan tulorahoitus heikko.

Vuosikate euroa/asukas

Vuosikate asukasta kohden on yleisesti käytetty tunnusluku tulorahoituksen riittävyyden arvioinnissa. Kuntakohtainen tavoitearvo tunnusluvulle saadaan jakamalla edellä mainittu keskimääräinen vuotuinen investointitaso asukasmäärällä.

Keskimääräistä, kaikkia kuntia koskevaa tavoitearvoa ei voida asettaa. Kuntakohtaisia eroja selittävät toimintojen organisointi ja palvelutoiminnan laajuus. Asukasmääränä tunnusluvussa käytetään asukaslukua tilikauden lopussa.

Erityisesti silloin, kun kunnan talouden tasapainoa ja liikkumavaraa verrataan muihin kuntiin, on otettava huomioon erot veroproसेnteissa. Riittävä tulorahoitus voi kahdessa vertailukunnassa olla saavutettu erilaisella verorasitteella kuntalaisiin.

Tilikauden tulos on tilikaudelle jaksotettujen tulojen ja menojen erotus, joka lisää tai vähentää kunnan omaa pääomaa. Tilikauden tulokseen saattaa olennaisesti vaikuttaa satunnaiset tuotot tai kulut, mistä syystä tulorahoituksen riittävyyden arviointia ei voida määrittellä sen perusteella.

Tilikauden tuloksen jälkeen esitettävät erät ovat poistoero- ja tuloksenkäsittelyeriä. Ylijäämäinen tilikauden tulos voidaan siirtää varauksiin, rahastoida tai liittää tilinpäätöstä seuraavan vuoden tilinpäätöksessä edellisiltä vuosilta kertyneeseen yli- tai alijäämään. Ylijäämää lisääviä tai alijäämää vähentäviä erä ovat varausten ja rahastojen vähentäminen.

Investointien tulorahoitus, %

$$= 100 * \text{Vuosikate} / \text{Investointien omahankintameno}$$

Investointien tulorahoitus -tunnusluku kertoo, kuinka paljon investointien omahankintamenosta on rahoitettu tulorahoituksella. Tunnusluku vähennettynä sadasta osoittaa prosenttiosuuden, mikä on jäänyt rahoitettavaksi pääomarahoituksella eli pysyvien vastaavien hyödykkeiden myynnillä, lainalla tai rahavarojen määrää vähentämällä.

Investointien omahankintamenolla tarkoitetaan rahoituslaskelman investointimenoja, joista on vähennetty rahoituslaskelmaan merkityt rahoitusosuudet.

Kassan riittävyys (pv)
= $365 \text{ pv} \times \text{Rahavarat } 31.12. / \text{Kassasta maksut tilikaudella}$

Kunnan maksuvalmiutta kuvataan kassan riittävyytenä päivissä. Tunnusluku ilmaisee, monenko päivän kassasta maksut voidaan kattaa kunnan rahavaroilla. Rahavaroihin lasketaan rahoitusarvopaperit sekä rahat ja pankkisaamiset. Kassasta maksut kootaan seuraavista tilikauden tuloslaskelman ja rahoituslaskelman eristä:

Tuloslaskelmasta:

Toimintakulut - Valmistus omaan käyttöön, Korkokulut, Muut rahoituskulut

Rahoituslaskelmasta:

Investointimenot, Antolainojen lisäys, Pitkäaikaisten lainojen vähennys (lyhennykset)

Kassan riittävyys voidaan esittää myös kuukausittaisena lukusarjana tai graafisesti. Rahavarojen määränä käytetään tällöin joko kuukauden päiväkohtaista keskiarvoa tai valittua kuukauden määräpäiväsaldoa. Kassasta maksuina käytetään kuukauden kassasta maksuja ja päiväkerroina 30 pv.

Lainat euroa/asukas

Asukaskohtainen lainamäärä lasketaan jakamalla alla esitetty lainakanta tilinpäätösvouden päättymispäivän mukaisella kunnan asukasmäärällä.

Lainakanta 31.12.

= Vieras pääoma - (Saadut ennakot + Ostovelat + Siirtovelat + Muut velat)

Kunnan lainakannalla tarkoitetaan korollista vierasta pääomaa. Lainakantaan lasketaan tällöin koko vieras pääoma vähennettynä saaduilla ennakoilla sekä osto-, siirto- ja muilla veloilla.

Kertynyt ylijäämä (alijäämä), €/asukas

= $[\text{Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)} + \text{Tilikauden ylijäämä (alijäämä)}] / \text{Asukasmäärä}$

Luku osoittaa asukaskohtaisen kertyneen ylijäämän tai katettavan kertyneen alijäämän määrän. Asukasmääränä käytetään tilinpäätösvouden päättymispäivän mukaista kunnan asukasmäärää.